

Моніторинговий звіт

«УНІВЕРСАЛЬНИЙ СОЛДАТ»

або освіта як знаряддя Росії
на окупованому півдні України

Квітень-червень 2024

Авторка: Тетяна Личко

Моніторинг: Тетяна Личко, Олег Охредько, Ольга Шаповал.

Літературна редакція: Наталя Очеретько

Верстка та дизайн: Максим Афанасьєв

«Універсальний солдат», або Освіта як зброя Росії на окупованому півдні України. Моніторинговий звіт за квітень-червень 2024 року / Т. Личко, О. Охредько, О. Шаповал — Київ: ЦГП «Альменда» 2024. — 33 с.

Моніторинговий звіт підготовлено Центром громадянської просвіти «Альменда» у рамках проекту «Дитинство без кайданів: Протистояння впливу окупації». Проект реалізується за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Чеської Республіки в рамках Transition Promotion Program.

Погляди, викладені у цьому матеріалі, належать авторам і не відображають офіційну позицію МЗС Чеської Республіки.

Центр громадянської просвіти «Альменда» (ЦГП «Альменда») – громадська організація, зареєстрована в Ялті 2011 року. До 2014 року пріоритетним напрямком діяльності організації була просвіта в сфері прав людини. В 2014 році через окупацію Криму організація вимушена була переїхати до Києва. На сьогодні пріоритетними напрямками діяльності організації є забезпечення систематичного збору точних, своєчасних, перевірених даних щодо брутальних порушень, здійснених стосовно дітей в ситуаціях збройного конфлікту.

Під час підготовки моніторингових звітів ЦГП «Альменда» керується принципами об'єктивності, достовірності та своєчасності.

Детальніше про Центр громадянської просвіти «Альменда»:

<http://almenda.org>

Контакти для зауважень і пропозицій

Електронна пошта: info@almenda.org

ЗМІСТ

СКОРОЧЕННЯ	4
ВСТУП	5
Методологія	6
Обмеження	7
I. МІЛІТАРИЗАЦІЯ	8
1. Освітній процес	8
2. Заходи під час канікул	15
II. ІНДОКТРИНАЦІЯ	19
1. Заходи, приурочені до свят	19
2. Російські програми	26
3. «Літня оздоровча кампанія»	30

СКОРОЧЕННЯ

ТОТ – тимчасово окуповані території України

РФ – Російська Федерація

СВО – «спеціальна воєнна операція» – термін, яким у Росії називають повномасштабне вторгнення в Україну

ДТСААФ – Всесоюзне Ордена Червоного Прапора Добровільне товариство сприяння армії авіації і флоту

БПЛА – безпілотні літальні апарати

т.зв. – так званий

ДНР – так звана Донецька Народна Республіка, тобто тимчасово окупована Російською Федерацією територія Донецької області

ЛНР – так звана Луганська Народна Республіка, тобто тимчасово окупована Російською Федерацією територія Луганської області

ВСТУП

Маючи цілковитий контроль на тимчасово окупованих територіях України (далі – ТОТ), Російська Федерація продовжує посилювати свій вплив на свідомість українських дітей та молодь, які залишаються в окупації. Для цього запущена ціла мережа інструментів, спрямованих на знищення української ідентичності, мілітаризації, повну асиміляцію населення окупованих територій та формування у дітей бажання підтримувати Збройні сили Російської Федерації (далі – РФ), включно із добровільним вступом до армії РФ після досягнення ними відповідного віку. Виконання описаної вище політики здійснюється через різноманітні програми/акції/конкурси/заходи, які реалізуються Російською Федерацією та підконтрольними їй окупаційними органами влади за участі молодіжних рухів та організацій, які масштабуються та стрімко поширюють свою діяльність на всі ТОТ. Проведення мілітаристських та пропагандистських заходів дедалі частіше залучається до навчального процесу чи літнього відпочинку дітей, а також приводом для їх проведення стають російські свята, пам'ятні дні й події. За період з квітня по червень 2024 року зафіксовано залучення українських дітей та молоді з ТОТ до участі в мілітаристських та пропагандистських заходах до 9 травня, Дня Росії, Останнього дзвоника, а також початку літнього відпочинку в таборах, нового сезону програми «Університетські зміни» (рос. – «Университетские смены»), «Культурна карта 4+85» (рос. – «Культурная карта 4+85») та інших.

Зафіксовані за моніторинговий період дії, які вчиняються на ТОТ Російською Федерацією безпосередньо або через підконтрольні їй окупаційні органи влади, є порушеннями:

- статті 26 Загальної декларації прав людини, яка встановлює, що освіта має спрямовуватися на повний розвиток людської особи та збільшення поваги до прав людини й основних свобод. Освіта має сприяти взаєморозумінню, толерантності та дружбі між усіма народами, расовими чи релігійними групами;
- статті 13 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, що теж актуалізує питання освіти;
- статті 20 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, де закріплено, що будь-яка пропаганда війни має бути заборонена законом;
- статті 29 Конвенції про права дитини, яка вказує на те, що освіта дитини має спрямовуватися на підготовку її до свідомого життя у вільному суспільстві в дусі розуміння, миру, терпимості, рівноправності чоловіків та

жінок і дружби між усіма народами, етнічними, національними та релігійними групами, а також особами з корінного населення;

- статей 38, 39 Конвенції про права дитини, що унормовують захист дітей в умовах війни;
- статті 50 Конвенції про захист цивільного населення під час війни (Четверта Женевська Конвенція), що забороняє державі-окупанту, зокрема, заносити дітей до списків підконтрольних їй формувань або організацій;
- статті 51 Конвенції про захист цивільного населення під час війни (Четверта Женевська Конвенція), що передбачає, що окупаційна держава не може примушувати осіб, що перебувають під захистом, служити в її збройних чи допоміжних силах. Забороняється будь-який тиск чи пропаганда, спрямовані на забезпечення добровільного вступу на військову службу.

МЕТОДОЛОГІЯ

Цей звіт охоплює період 1 квітня – 30 червня 2024 року.

Сфери моніторингу: знищення української ідентичності, мілітаризація дітей на окупованих територіях, залучення дітей до дій, спрямованих на підтримку збройної агресії РФ проти України, асиміляція населення окупованих територій, руйнація української системи освіти.

Географія: тимчасово окуповані території Запорізької, Херсонської областей, Автономної Республіки Крим і міста Севастополя.

Моніторинг базується на відомостях:

- органів державної влади України;
- звітів громадських організацій;
- відкритих джерел тимчасово окупованих територій, а саме:
 - інформації, розміщеній на офіційних сайтах і сторінках у соціальних мережах (разом із мережею «ВКонтакте») так званого «міністерств/відомства/відділу освіти тимчасово окупованої території»;
 - офіційних статистичних даних Російської Федерації;
 - інформації, розміщеній на сайтах загальноосвітніх шкіл тимчасово окупованих територій;

- публікаціях місцевих медіа тимчасово окупованих частин Херсонської, Запорізької областей, Автономної Республіки Крим та м. Севастополя;
- інформації, оприлюдненій у соціальних мережах.

ОБМЕЖЕННЯ

Моніторинг не охоплює територію окупованих Луганської та Донецької областей.

Для цього звіту автори використовували лише доступні для них джерела. Робота з джерелами й аналіз інформації тривали до 05 липня 2024 року. Інформація та повідомлення, які не вдалось верифікувати до дати публікації, не увійшли до цього моніторингового звіту.

Для написання звіту авторами були використані дані, віднайдені в соціальній мережі «ВКонтакте». Це зумовлено тим, що після повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України більшість інформації від представників окупаційної влади опубліковано саме в цій соціальній мережі, тому вона зараз є фактично єдиним можливим джерелом доступу для отримання необхідних відомостей. Тими самими міркуваннями обумовлено використання російських джерел і джерел тимчасово окупованих територій.

Інформація, репрезентована у цьому звіті, має за мету фіксацію злочинів Російської Федерації та боротьбу з поширюваною нею дезінформацією.

I. МІЛІТАРИЗАЦІЯ

1. ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Весь освітній процес, який здійснюється російською владою на ТОТ, охоплює проведення регулярних заходів так званого «патріотичного» виховання, які фактично спрямовані на милітаризацію дітей. Дітям проводять від теоретичних лекцій та щотижневих «Розмов про важливе» (рос. – «Разговоров о важном») до практичних занять із виготовлення окопних свічок, маскувальних сіток, написання листів та збору посилок для військовослужбовців РФ, зустрічі з учасниками так званої СВО, представниками силових структур РФ, а також відвідувань тематичних виставок і музеїв. Такі заходи проводяться як на уроках, так і в позаурочний час, у вигляді додаткових занять.

За моніторинговий період серед таких заходів були:

ТОТ АР Крим та м. Севастополь

- З учнями «Школи № 9» ТОТ м. Керчі (директор Різванова Гюльнора Раббі-мівна) голова місцевого відділення ДТСААФ Артамонов О.О. провів зустріч на тему: **«Захист Вітчизни – священний обов’язок кожного громадянина, ДТСААФ – кузня кадрів для Збройних Сил РФ»** (рос. – «Защита

Отечества – священный долг каждого гражданина, ДОСААФ – кузница кадров для Вооруженных Сил РФ»). Під час якої розказав дітям про «майбутню службу в лавах Армії Росії, про можливість отримання на базі ДТСААФ військово-облікових спеціальностей».¹

- Інтерактивний урок для школярів «Ялтинської середньої школи №4» (директор Шабакова Тетяна Олександрівна) був проведений представниками ДТСААФ, за результатом якого організатори зазначили, що «діти дізнаються про патріотичний та військово-спортивний напрями не на словах, а на ділі – стають зберігачами історії нашої Вітчизни (прим. – Росії)».²

Окупаційна влада не нехтує впроваджувати в навчальний процес заходи мілітариської спрямованості навіть для дошкільнят.

- До вихованців Голубинського дитячого садка «Сонечко» (директор Лисенко Наталія Іванівна) приїхав автобус-музей «Дотик до подвигу» (рос. – автобус-музей «Прикосновение к подвигу»), в якому дітям дозволили «потримати сучасну зброю».³

1 https://vk.com/wall-196982714_1130, архів <https://archive.ph/wip/g8ZIT>

2 https://vk.com/wall31591420_2611, архів <https://archive.ph/wip/HATGA>

3 https://vk.com/wall-214910068_201323, архів <https://archive.ph/wip/wDuRZ>

Всі зустрічі фактично спрямовані на формування у дітей позитивного ставлення до країни-агресора, у майбутньому стати на її захист зі зброєю в руках, агітацію дітей вступати до лави Збройних сил РФ по досягненню відповідного віку.

- У класі Центру військово-патріотичного та спортивного виховання регіонального відділу ДТСААФ Росії у місті Ялта для учнів «Ялтинської середньої школи-ліцею № 9» (директор Соловей Юрій Євгенійович), «Ялтинської середньої школи № 8» (директор Тоцькая Наталія Філіпівна), а також курсантів оборонної організації та юнармійців відбувся захід, присвячений так званому **«Дню пам'яті учасника СВО, військового кореспондента та волонтера – Владлена Татарського»**. На цьому заході перед дітьми виступили «молодогвардійці» Ялтинського місцевого відділення партії «Єдина Росія» (рос. – «Единая Россия»), які розповіли про т.зв. СВО, участь у ній Татарського, а також про важливість застосування БПЛА. **Така подача інформації фактично є героїзацією військовослужбовця, який брав участь у війні проти України, а також заохоченням дітей до навчання управлінню БПЛА.**⁴

- Для вихованців Станичного козацького товариства «Станиця Щолкінська» (рос. – Станичного Казачьего Общества «Станица Щёлкинская») провели майстер-клас із виготовлення маскувальних сіток, окопних свічок, після чого діти долучилися до виготовлення маскувальних сіток для військово-вслужбовців РФ.⁵
- Учні 5 класу «Школи № 13» м. Керчі (директор Мелешинкова Наталія Олексіївна) за підтримки батьків зібрали посилки, а також написали листи для військовослужбовців, які беруть участь у війні проти України. На коробках розміщувались написи з символікою Z та V, які використовуються російською пропагандою для поширення інформації про т.зв. СВО.⁶

5 https://vk.com/wall-193303062_10365, архів <https://archive.ph/wip/KFDC4>

6 https://vk.com/wall-214910068_201343, архів <https://archive.ph/wip/YfqYc>

Окрім зазначених заходів, починаючи з квітня діти були залучені до так званого несення вахт, що полягає у чергуванні біля меморіалів та пам'яток, присвячених Другій світовій війні. Під час такого чергування діти, одягнені у військову форму або ж форму мілітаристської організації «Юнармія» (рос. – «Юнармия»), тримають в руках зброю.^{7 8 9}

ТОТ Херсонської області

- У Сиваській середній загальноосвітній школі (директор Ципп Світлана Йосипівна) поліцейські розповіли дітям про службу в органах внутрішніх справ РФ та про особливості їхньої професії.¹⁰ Подібні зустрічі зі школярами проводились і представниками слідчого комітету РФ,¹¹ які проводили для дітей урок «стежинка у світ професії» (рос. – урок «Тропинка в мир професии»),¹² що **де-факто є популяризацією силових структур та агітуванням вступу до них.**

7 https://vk.com/wall-217363296_2751, архів <https://archive.ph/wip/1VNdp>

8 https://vk.com/wall-206944878_3337, архів <https://archive.ph/wip/wGTzs>

9 https://vk.com/wall-202830610_5135, архів <https://archive.ph/wip/WEsnz>

10 https://vk.com/minobr_kherson?w=wall-145460148_175541, архів <https://archive.ph/wip/gmFph>

11 https://vk.com/minobr_kherson?w=wall-216598493_283, архів <https://archive.ph/wip/4d3ET>

12 https://vk.com/wall-216598493_320, архів <https://archive.ph/wip/kstUO>

Також до урочистих заходів у навчальних закладах запрошуються військові РФ – у «Щасливцівській школі Генічеського муніципального округу» (директор Косова Лілія Олександрівна) на заході, присвяченому «Дню визволення Арабатської Стрілки від німецького-фашистських загарбників» були присутні представники Росгвардії.¹³

ТОТ Запорізької області

- У Бердянському машинобудівному коледжі (директор Гереклієв Сергій Володимирович) представник Росгвардії провів урок мужності для студентів. Під час якого військовий зі студентами обговорили «важливість наступності поколінь та формування у молоді гордості за свою країну (прим. – Росію)».¹⁴

13
RXJEJ

https://vk.com/minobr_kherson?w=wall-215245628_1636, архів <https://archive.ph/wip/>

14

https://vk.com/minoinzo?w=wall-217630752_2732, архів <https://archive.ph/wip/KDfCW>

- У бердянському музеї «Подвиг» відбувся захід-лекція для учнів місцевих шкіл, присвячений Дню військ протиповітряної оборони РФ.¹⁵
- На базі ЗОШ № 24 м. Мелітополя (директор Щукін Михайло Борисович) так званий старший офіцер військової комендатури Запорізької області, майор Еюбов А.М. провів заняття з медичної підготовки для шкільного загону руху «Юнарії». Дітям військовий розповів як поводити себе у разі поранення в шию, живіт, плече.¹⁶ Цей же військовослужбовець РФ вчив дітей-юнарійців стройовій підготовці.¹⁷

15 https://vk.com/mincultzo?w=wall-214856098_17981, архів <https://archive.ph/CJTuT>

16 <https://t.me/yunarmeetzzo/1161>, архів <https://archive.ph/wip/t2Yz9>

17 <https://t.me/yunarmeetzzo/1465>, архів <https://archive.ph/wip/u0lby>

2. ЗАХОДИ ПІД ЧАС КАНІКУЛ

Після завершення навчального року та початку літніх канікул, окупаційна влада не припиняє здійснювати пропагандистський вплив, організовуючи для дітей мілітаристські заходи різних видів. Іноді такі заходи маскуються під «літній відпочинок», та зрештою РФ не приховує своєї мети, проводячи відверту військову підготовку дітей та молоді з ТОТ.

За моніторинговий період серед таких заходів були:

ТОТ АР Крим та м. Севастополь

- Дітей, які відвідують пришкільний табір під час літніх канікул, залучили до збору посилок для бійців т.зв. СВО. Посилки, за твердженням авторів, незабаром відправлять до Херсонської області.¹⁸

ТОТ Херсонської області

- На базі Генічеського будівельного коледжу (директор Кольцов Микола Миколайович) відбулися перші військово-польові збори та навчання з основ медичної тактичної підготовки та військової підготовки від Центру «ВОІН» для 70 студентів.¹⁹ Також діти з ТОТ Херсонської області (а також з ТОТ Донецької, Луганської, Запорізької областей) під приводом «літнього відпочинку» були вивезені на територію РФ до м. Волгоград на 21-денну зміну «Час героїв» (рос. – «Время героев») Центру «ВОІН». Мета створення такого центру – **виховати нове покоління патріотів та захисників Росії**, першочергове завдання організації – **підготовка молоді до військової служби в Збройних формуваннях РФ**.²⁰ Більш детально про діяльність Центру «ВОІН» можна ознайомитись за [посиланням](#).

18 https://vk.com/wall-211981364_5749, архів <https://archive.ph/wip/gRmLK>

19 https://dzen.ru/a/Zksnl_3bwX6gtiVt, архів <https://archive.ph/wip/YKI2o>

20 <https://dnr.crvsp.ru/news/programmy-tsentra-voin-v-2024-godu-ohvatjat-okolo-30-tysjach-chelevek>, архів <https://archive.ph/wip/RERWH>

ТОТ Запорізької області

- У Мелітополі співробітники Росгвардії спільно з адміністрацією міста провели акцію «Каникули з Росгвардією» (рос. – «Каникулы с Росгвардией») для учнів профільного класу відомства та юнармійців. Під час заходу дітям розповіли, зокрема, про історію та завдання підрозділу Росгвардії, діти одягали екіпування та засоби бронезахисту.

Як зазначив т.зв. представник Управління Росгвардії Запорізької області, «на території регіону планується проведення цілого комплексу зустрічей з дітьми в рамках всеросійського відомчого проєкту “Канікули з Росгвардією” (рос. – “Каникулы с Росгвардией”)».²¹

- На базі філії Міжнародного дитячого центру «Артек» у Бердянську (прим. – філіал має назву «Червона гвоздика» (рос. – «Красная гвоздика») проведено регіональний етап Всеросійської військово-патріотичної гри «Зірниця 2.0» (рос. – «Зарница 2.0»; прим. – гра включає стройову підготовку, нормативи «готовий до праці та оборони», смугу перешкод та має на меті підготовку молоді до військової служби). Учасниками були 70 представників із загальноросійського громадсько-державного руху дітей та молоді «Рух перших» (рос. – Общероссийское движение детей и молодежи «Движение Первых») та Регіонального відділення Всеросійського дитячо-юнацького військово-патріотичного громадського руху «Юнармія» (РВ ВВП «Юнармія»; рос. – Региональное отделение Всероссийское детско-юношеское военно-патриотическое общественное движение «Юнармия»). На відкритті «Зірниця 2.0» (рос. – «Зарница 2.0») взяли участь директор МДЦ «Артек» Костянтин Федоренко, т.зв. віцегубернатор Запорізької області Антон Тицький, т.зв. в.о. міністра з молодіжної політики Єгор Логунов, т.зв. Голова Бердянського муніципального округу Олександр Сауленко та т.зв. Начальник штабу РВ ВВП «Юнармія» Запорізької області Фідаїль Бікбулатов.²²

21 <https://t.me/yunarmeetzzo/1563>, архів <https://archive.ph/wip/6ddBL>

22 <https://t.me/yunarmeetzzo/1657>, архів <https://archive.ph/wip/LW5YK>

II. ІНДОКТРИНАЦІЯ

1. ЗАХОДИ, ПРИУРОЧЕНІ ДО СВЯТ

Російська влада активно користується будь-яким приводом для проведення мілітаристських та русифікаційних заходів серед дітей та молоді на ТОТ. Одними з таких стають державні свята РФ. За моніторинговий період найбільш масштабними були акції та заходи до 9 травня та Дня Росії.

9 травня

Було зафіксовано проведення на ТОТ таких акцій/конкурсів, як: «Георгіївська стрічка» (рос. – «Георгиевская ленточка»), «Вікна перемоги» (рос. – «Окна Победы»), «Лист солдату» (рос. – «Письмо солдату»), «Талісман добра» (рос. – «Талисман добра»), «Листи з фронту» (рос. – «Письма с фронта»), «Безсмертний полк» (рос. – «Бессмертный полк»), «Нащадки перемоги» (рос. – «Наследники Победы»), «Диктант перемоги» (рос. – «Диктант Победы»), «Вахта пам'яті» (рос. – «Вахта Памяти»), «Весна Перемоги» (рос. – «Весна Победы»), «Сади Перемоги» (рос. – «Сады Победы»), «Літопис сердець» (рос. – «Летопись сердец»), «Я пам'ятаю! Я пишаюсь!» (рос. – «Я помню! Я горжусь!»). До участі в них були залучені діти від дошкільного віку до молоді.

ТОТ АР Крим та м. Севастополь

- Севастопольські дошкільнята з 30 дитячих садків взяли участь у конкурсі огляду строю та пісні «Весна Перемоги» (рос. – «Весна Победы»). Під час конкурсу діти були **одягнуті у різну форму військових спеціальностей** та змагалися у проходженні строю, виконанні пісень, правильності виконання команд командира.²³

- Учні, педагоги та батьки Лівадійської середньої школи (директор Семенюк Олена Іванівна) взяли участь у Міжнародній патріотичній історико-просвітницькій акції «Диктант Перемоги» (рос. – «Диктант Победы»), яка, за твердженням організаторів, проходила з **метою підвищення історичної грамотності та патріотичного виховання молоді**.²⁴

ТОТ Херсонської області

- Діти з молодших груп до випускників дитячого садка «Казка» м. Генічеська (директор Пислярь Ірина Анатоліївна) брали участь у «параді», де **кожна група представила окремий рід військ: піхотинці, моряки, льотчики (діти були одягнені у відповідну форму)**. За твердженням авторів, «Кожен дошкільник продемонстрував чудові навички стройової підготовки». ²⁵

- У всіх загальноосвітніх організаціях Алешкінського муніципального округу стартувала акція «Георгіївська стрічка» (рос. – «Георгиевская ленточка»), присвячена 9 травня. У повідомленні зазначається, що «акція “Георгіївська стрічка” (рос. – “Георгиевская ленточка”) стає естафетою готовності захистити свою землю, свій народ, свою мову, своє ім’я» (прим. - йдеться про російську землю, мову, народ).²⁶

24 https://vk.com/wall-195769910_1141, архів <https://archive.ph/IJY6T>

25 https://vk.com/wall-215245628_1748, архів <https://archive.ph/V4DTe>

26 https://vk.com/minobr_kherson?w=wall-215245628_1683, архів <https://archive.ph/2RBcs>

- Під час проведення акції «Безсмертний полк» (рос. – «Бессмертный полк») у Генічеській санаторній загальноосвітній школі-інтернат (директор Зеленська Ніна Олександрівна) школярі були одягнені у військову форму часів СРСР та несли прапори Росії та СРСР, мали комуністичну символіку.²⁷

ТОТ Запорізької області

- Дитячі садочки №1 «Топольок» м. Молочанська Токмацького району²⁸ (директор Тітова Тетяна Георгіївна) та № 7 «Калинка» м. Токмак (Басараб Людмила Вікторівна) проводили патріотичну акцію «Вікна Перемоги» (рос. – «Окна Победы»), під час якої розміщували на вікнах георгіївські стрічки та іншу символіку.²⁹
- **Діти з інвалідністю** Терпенєвської спеціальної (корекційної) загальноосвітньої школи-інтернат м. Мелітополя (директор Путьянов Петро Степа-

27 <https://t.me/depobrherson/6303>, архів <https://archive.ph/vuLbH>

28 <https://t.me/obrzp/21780>, архів <https://archive.ph/wip/ogJqQ>

29 <https://t.me/obrzp/21789>, архів <https://archive.ph/wip/ZnXp>

нович) були залучені до VIII регіонального конкурсу читців «Звучить мій голос за Перемогу» (рос. – «Звучит мой голос за Победу»), під час якого декламували російські вірші. За твердженням організаторів, **«конкурс був організований з метою виховання почуття гордості за нашу Батьківщину та дбайливого ставлення до пам'яті про воєнні події та загиблих за свободу нашої Батьківщини»** (прим. – під Батьківщиною йдеться про Росію).³⁰

- У м. Мелітополі відбувся парад за участі: кадетів Росгвардії, юнармійців, добровольчої молодіжної дружини та т.зв. військової поліції Запорізької області.³¹
- У м. Бердянськ та м. Мелітополь відбулось проведення військово-патріотичної гри для дітей «Зірниця 2.0» (рос. – «Зарница 2.0»), в якій учні здобули «базові військові навички».³²

День Росії

За моніторинговий період серед заходів, присвячених Дню Росії були:

ТОТ АР Крим та м. Севастополь

- У філії №2 Микитського центру культури МБУК «ЯЦКС» пройшов майстер-клас **«Служи Росії!»** (рос. – **«Служи России!»**) для молодших школярів із Ялтинської середньої школи № 6 (директор Гацко Олена Станіславівна). Під час заходу дітям, **розказували про спорядження російського солдата, пояснювали чому потрібно захищати Батьківщину, а також діти спробували одягнути бронежилет та кидати гранату»**.³³

30 https://vk.com/minoinzo?w=wall-217630752_2715, архів <https://archive.ph/wip/44Gt4>

31 https://vk.com/id339023676?w=wall-214856098_18274, архів <https://archive.ph/faG5j>

32 <https://t.me/obrzp/21690>, архів <https://archive.ph/wip/AOrLF>

33 https://vk.com/wall-9452628_7099, архів <https://archive.ph/wip/rv136>

- У Севастополі пройшов фінал міського конкурсу на найкращий танцювальний флешмоб серед дошкільних освітніх закладів міста, під час якого діти були одягнені в російські національні костюми та вбрання з російською символікою.³⁴

ТОТ Херсонської області

- У всіх дошкільних закладах т.зв. Алешкінського муніципального округу пройшли заходи, присвячені Дню Росії. На фото діти тримають прапори Росії та іншу символіку РФ.³⁵

34 https://vk.com/wall-177557250_26278, архів <https://archive.ph/wip/rgxDc>

35 https://vk.com/wall-215245628_1869, архів <https://archive.ph/wip/vf0MY>

- Напередодні Дня Росії активісти молодіжних рухів «Південь Молодий» (рос. – «Юг Молодой»), «Рух Перших» (рос. – «Движение Первых»), «Юнармія» (рос. – «Юнармия») та «Волонтери Перемоги» (рос. – «Волонтеры Победы») написали листи солдатам, які беруть участь у війні проти України, в яких подякували військовослужбовцям РФ за «мужність і героїзм та побажали їм якнайшвидшої перемоги».³⁶

ТОТ Запорізької області

- У дитячому садку № 46 «Віночок» м. Мелітополя (директор Дюбанова Ірина Володимирівна) пройшли заходи під назвою **«Росія – наш дім» (рос. – «Россия – наш дом»)**, під час яких дітям **розповідали про Росію як про рідну країну, а також спонукали дітей відчувати любов до свого рідного краю та Батьківщини** (прим. – Росії). Діти брали участь у **вікторині «Ми живемо у Росії» (рос. – «Мы живем в России»)**, їм розказували про «наш прапор». **Метою використання таких назв є нав'язування почуттів приналежності дітей до Росії.**³⁷
- Активісти «Південь Молодий» (рос. – «Юг Молодой») у м. Мелітополі провели акцію під назвою **«Росія в серці кожного» (рос. – «Россия в сердце каждого»)**, в рамках якої малювали на обличчях дітей прапор Російської Федерації «як символ любові до Батьківщини» (прим. – Росії).³⁸

36 https://t.me/molodezh_genichesk/1709, архів <https://archive.ph/wip/gpt3l>

37 https://vk.com/wall-217630752_2984, архів <https://archive.ph/wip/Vz44l>

38 https://vk.com/wall-216422329_6691, архів <https://archive.ph/wip/dWcZ4>

Крім зазначених акцій та заходів, на всіх ТОТ (Запорізької³⁹ 40, Херсонської⁴¹ 42 областей, АР Крим⁴³) відбулися публічні вручення паспортів РФ українським дітям під назвою акції «Ми – громадяни Росії» (рос. – «Мы – граждане России»). «Урочисті паспортизації» присвятили до Дня Росії, Дня космонавтики та ці події відбувалися за участі високопосадовців окупаційної влади і представників молодіжних рухів, зокрема «Руху Перших» (рос. – «Движения Первых»), які є співорганізаторами цих заходів.

39 https://vk.com/wall-216422329_6686, архів <https://archive.ph/wip/J8exW>

40 https://vk.com/mypervie_zp?w=wall-218359825_650&z=photo-218359825_457240262%2Fwall-218359825_650, архів <https://archive.ph/wip/t7vJ6>

41 https://t.me/molodezh_genichesk/1711, архів <https://archive.ph/wip/593Xf>

42 https://t.me/tavria_kherson/27606, архів <https://archive.ph/wip/VeH18>

43 https://vk.com/wall-153744445_32665, архів <https://archive.ph/wip/IFjBM>

До того ж, російська окупаційна влада, всупереч основоположним принципам суверенітету та територіальної цілісності України, вимог статті 2 Статуту ООН та Декларації про принципи міжнародного права, здійснює примусову паспортизацію українських дітей, які позбавлені батьківського піклування та які залишаються в окупації. Так, 14-річним вихованцям Мелітопольського обласного центру соціально-психологічної реабілітації вручили паспорти РФ у День космонавтики. За коментарями організаторів, «вручення паспорта громадянина Росії – це важлива подія, яка допомагає **підлітку усвідомити свій зв'язок з країною, її культурною і історичною спадщиною**, відчуття себе частиною великого народу, об'єднаного загальними цінностями та ідеалами» (прим. – йдеться про Росію).⁴⁴

2. РОСІЙСЬКІ ПРОГРАМИ

З метою знищення української ідентичності РФ на ТОТ впроваджує виховні форми та методи, а саме: програми «Університетські зміни» (рос. – «Университетские смены») та «Культурна мапа 4+85» (рос. – «Культурная карта 4+85»).

«Університетські зміни» – програма для дітей 12-17 років з ТОТ, яка розпочалась 6 червня 2022 року та проводиться в кампусах російських університетів з метою формування у дітей російської ідентичності, а де-факто – русифікації українських дітей, стирання української свідомості та стимулювання їх переїзду з окупованих територій на навчання та подальше проживання в РФ. Більш детально про цю програму в [Аналітичному звіті](#).

За моніторинговий період окупація влада РФ повідомила про старт нового сезону «Університетських змін» (рос. – «Университетских смен») для дітей з ТОТ, які вже вивозяться на територію РФ:

ТОТ Херсонської області

- 47 дітей з Каланчацького та Скадовського вивезені в Москву для участі в «Університетських змінах» (рос. – «Университетских сменах») з 18 по 28 червня, які проводяться на базі Державного інституту управління.⁴⁵ За твердженням організаторів, «Університетські зміни» (рос. – «Университетские смены») дають можливість школярам вибрати майбутню професію та місце навчання.⁴⁶

⁴⁵ https://vk.com/wall-215245628_1882, архів <https://archive.ph/wip/gNeqT>

⁴⁶ <https://www.mk-herson.ru/social/2024/06/17/podrostki-iz-khersonskoy-oblasti-poekhali-na-universitetskie-smeny-v-moskvu.html>, архів <https://archive.ph/wip/7xi0Z>

Під час цієї поїздки діти відвідували виставку «Росія» (рос. – «Россия»), заходи з військовослужбовцями РФ, екскурсії по Москва-сіті, Арбату та Червоної площі, майстер-класи про закони російської мови, Музей Перемоги, а також відбулися неодноразові зустрічі дітей з психологами.⁴⁷

ТОТ Запорізької області

- Школярі Запорізької області знаходилися в Ельбруському навчально-науковому комплексі КБГУ 10 днів,⁴⁸ під час чого діти **«дізналися про історію Росії та культуру її народів»**.⁴⁹
- 30 школярів були вивезені до Табасаранського району Дагестану в рамках проєкту «Університетські зміни» (рос. – «Университетские смены»). Протягом 10 днів діти **знайомилися з культурою та пам'ятками регіону Росії**.⁵⁰

«Культурна мапа 4+85» (рос. – «Культурная карта 4+85») – програма культурно-просвітницьких маршрутів, розроблена Міністерством культури РФ спеціально для школярів ДНР, ЛНР, Запорізької та Херсонської областей з метою їх соціальної інтеграції у російське суспільство, а також для збереження історичної спадщини Росії.⁵¹ Фактична мета цієї програми також направлена на русифікацію українських дітей, стирання їх української свідомості та прищеплення сприйняття російської культури як «своїєї».

За моніторинговий період з ТОТ Херсонської та Запорізької областей були вивезені діти для участі у програмі «Культурна мапа 4+85» (рос. – «Культурная карта 4+85»):

- 45 школярів відправились до м. Тула в РФ, де після оглядової автобусної екскурсії історичними місцями, побували на інтерактивній експозиції **«Моя адреса завжди: Тула» (рос. – «Мой адрес всегда: Тула»)**.^{52 53}

47 <https://t.me/s/smenaqu>, архів <https://archive.ph/yGwHH>

48 https://vk.com/wall-217630752_3031, архів <https://archive.ph/wip/Kg3dr>

49 <https://herson.bezformata.com/listnews/universitetskie-smeni-v-kabardino/131490985/>, архів <https://archive.ph/wip/kwduo>

50 <https://zoritabasarana.ru/rubriki/news/news/obshchestvo/item/shkolniki-iz-zaporozhskoj-oblasti-znakomyatsya-s-kulturoj-tabasarana/>, архів <https://archive.ph/wip/YZQt>

51 <https://dzen.ru/a/ZJ1A5NQQObSZ5b17E>, архів <https://archive.ph/wip/yuixP>

52 https://vk.com/wall-216986577_8995, архів <https://archive.ph/wip/nDd2x>

53 <https://herson.bezformata.com/listnews/ramkah-programmi-kulturnaya-karta/132665042/>, архів <https://archive.ph/jnW15>

- 47 школярів відправились до Москви, де, познайомилися з регіональними експозиціями на виставці «Росія» (рос. – «Россия») на ВДНГ.⁵⁴

3. «ЛІТНЯ ОЗДОРОВЧА КАМПАНІЯ»

З 1 червня в РФ офіційно почалася літня оздоровча кампанія, яка активно використовується для залучення дітей до заходів пропаганди, русифікації та мілітаризації. Окупаційна влада Криму заявляє, що розраховують на прийом **близько 190 тисяч дітей**, з них **48 тисяч** дітей планують привезти з інших регіонів РФ, у тому числі і з ТОТ України, які Росія маскує під терміном «нові території».⁵⁵

Окупаційна влада Запорізької області станом на кінець червня повідомляє, що «оздоровилися» **2124 дитини**, з них 1196 у таборах Росії та ТОТ Криму, зокрема 122 дитини в таборах «Артек», «Червоні вітрила» (рос. – «Алые паруса»), «Зміна» (рос. – «Смена»), «Орлятко» (рос. – «Орленок») та «Червона гвоздика» (рос. – «Красная гвоздика»)⁵⁶

Представники окупаційної влади Херсонської області звітують про відправку в червні **700 школярів** до дитячих таборів Криму, Адигеї, Волги, а також табору «Океан» (рос. – «Океан») у Владивостоці.⁵⁷ Планують понад 500 дітей відправити до Адигеї, куди в табір «Лань» (рос. – «Лань») вже вирушила перша група дітей із ТОТ м. Генічеська.⁵⁸

У більшості таборів заплановані та вже почали проводитись так звані тематичні зміни військово-патріотичного спрямування. Вони організовані за сприяння мілітаристської організації «Юнармія» (рос. – «Юнармия»), а також військовослужбовців РФ, зокрема морського флоту РФ.

Серед прикладів так званого відпочинку українських дітей з ТОТ були:

- У парку дитячих таборів «Гірський» (рос. – «Горный»; прим. – входить до складу «Артек», ТОТ АР Крим) проводилась пізнавально-ігрова програма «Російське подвір'я» (рос. – «Русское подворье»). Метою якої було знайомство дітей з **«культурою, історією та традиціями багатонаціональної Росії, демонстрація досягнень російського народу, формування гордості за свою малу Батьківщину та країну загалом (прим. – Росію)»**.⁵⁹

55 <https://crimea-radio.ru/program/nashi-gosti/kak-v-krimu-organizovan-letniy-otdikh-i/>, архів <https://archive.ph/wip/swmsj>

56 https://vk.com/wall-217630752_3011, архів <https://archive.ph/wip/48hrj>

57 <https://www.mk-herson.ru/social/2024/06/22/na-otdykh-v-lagerya-otpravili-700-detey-iz-khersonskoy-oblasti.html>, архів <https://archive.ph/wip/PtzhK>

58 <https://www.mk-herson.ru/social/2024/06/10/bolee-500-detey-iz-khersonskoy-oblasti-otdokhnut-v-adygee-v-etom-godu.html>, архів <https://archive.ph/wip/gALzM>

59 https://vk.com/wall-196982714_1142, архів <https://archive.ph/wip/EyRQ5>

- У регіональній профільній зміні «Співдружність Орлят Росії» (рос. – «Содружество Орлят России») у дитячому таборі «Ласпі» (рос. – «Ласпи»; ТОТ АР Крим) брали участь діти севастопольських шкіл №3 та №6, яких прийняли до лав «Руху Перших» (рос. – «Движение Первых»). Після посвяти для дітей провели **гру, присвячену російським традиціям, казкам та історії Росії.**⁶⁰

- 18 дітей з ТОТ Запорізької області в червні знаходились у таборі «Сонячна Осетія» (рос. – «Солнечная Осетия») в Північній Осетії (РФ), куди у липні та серпні планують відправити ще 80 дітей із Чернігівського району ТОТ Запорізької області. Голова РСО-Аланія Сергій Меньяло у зверненні до українських дітей говорить: «...Хочу, щоб наші маленькі гості знали: ми завжди поряд і зробимо все, щоб їм у нас у республіці було добре. **Тут вони вдома**».⁶¹

